

PRÁCE A OBĚTI PRO
KATOLICKOU ŠKOLU
JINDE A U NÁS

Dr. Bedřich Vašek

1 9 2 5

Nákladem Matice cyrilometodějské v Olomouci

Na čerstvý hrob
předsedy Matice cyrilometodějské
J. M. Th. Dra RICHARDA ŠPAČKA,
papežského preláta,
universitního profesora,
KNĚZE CTIHODNÉHO,
OZDOBY C. M. FAKULTY BOHOVĚDNÉ,
VYCHOVATELE ZNAMENITÉHO,
ÚSPĚŠNÉHO BADATELE VE VĚROUCE,
VĚDĚ NEJVZNEŠENĚJŠÍ A NEJKRÁSNEJŠÍ
ZE VŠECH, JEŽ SVĚT MÁ

který po jedenáct let
Matici cyrilometodějské v dobách nejbouřnějších
v čele stál,
jako projev vděčnosti za velikou práci
vykonanou
pro myšlenku křesťanské výchovy
plni smutku nad odchodem předčasným
na trvalou pamět
klademe tuto knížku

Předsednictvo
Dr. Bedřich Vašek Matice cyrilometodějské

V Olomouci 26. září 1925

Čís. 14.113.

IMPRIMATUR

Olomucii, die 7. Septembris 1925

Josephus Vyvěčka,

Praeses a. e. Consistorii

ÚVOD¹

Veliký vůdce katolíků švýcarských Kašpar Decurtins — veliký jako obhájce práv katolíků ve Švýcarsku, veliký jako obhájce práv dělnických v civilisovaném světě vůbec — tento velký muž jasným zrakem patřil do budoucnosti a mezi jinými památnými slovy, jež pronesl ke svým Švýcarům, pravil též: „Rozhodná bitva mezi katolicismem a atheismem se odehrává dnes na poli školy.“ A jindy: „Obětuje-li se katolická škola, je to konec pro katolickou stranu vůbec.“²

Neplatí ta slova i u nás? „Rozhodná bitva mezi katolicismem a nevěrou se odehrává dnes

¹ Z rozsáhlé literatury o tomto předmětu upozorňuji k celkové otázce především na velmi dobré rozsáhlé souborné dílo „Das katholische Erziehungs- und Bildungswesen der Gegenwart, Grundsätze und Tatsachen“. Uspořádal J. Zeif. München 1913. Dále Bessières A., „Pour la Justice Scolaïre“, Paris 1921. Briemle Th., „Vorträge über die Schulfrage“, Wiesbaden 1923. Beck, „Der neue Schulkampf“, Olten 1918. Gibon F., „Où mène l'Ecole sans Dieu?“ Paris 1925. Ryan J. H., „A Catechism of Catholic Education“, Washington 1922.

² Beck, „Der neue Schulkampf“, 156.

na poli školy.“ Obětuje-li katolickou školu, je to konec pro katolický život u nás vůbec. U nás je situace náboženská ve škole daleko, daleko nebezpečnější, než si veliká část katolíků uvědomuje. A zde platí:

Nevzpamatujeme-li se ze své smrtelné netečnosti vůči nebezpečím školským, budeme-li dále klímati v tupé netečnosti, pak pro katolicismus u nás záchrany není. Bylo katolíků v Čechách z veškerého počtu v r. 1880 96⁰/₀, v r. 1910 95⁰/₀, v r. 1921 78⁰/₀, na Moravě r. 1910 též 95⁰/₀, r. 1921 90⁰/₉ a sjíždíme pořád prūdce dolů. Jestli se my, čeští katolíci, včas nevzpamatujeme, snadno můžeme klesnouti i na polovici obyvatelstva, na 50 procent. A pomůže nám k tomu vydatně škola.

*

Avšak musí naše situace ve škole býti tak žalostná, jak je? Je možná dobojovati se poměrů příznivějších?

Ano, je možno. Pohled na jiné státy kulturní nás o tom přesvědčí. Naznačí nám také cesty, jak možno se dopracovat obratu.

NIZOZEMSKO

Není státu civilisovaného, který by se ke spravedlivým školským požadavkům katolíků choval poctivěji než Nizozemsko. Ku podivu! Stát, o jehož kulturní vyspělosti nikdo se neodvází nic neuctivého říci; stát, v němž mezi 6,839.155 obyvateli, napočtenými při posledním sčítání v roce 1920, katolíci tvoří jen třetinu; v tomto z veliké většiny protestantském státě je práv katolíků nejspravedlivěji šetřeno!

Arci mělo i Holandsko doby, kdy si na katolické školství kleklo svým kolenem nemilosrdně a chtělo je rdousiti až do zardoušení. To bylo na počátku minulého století. Ale toto násilnictví přišlo státu draho: katolické kraje, drážděné tímto a jinými přehmaty, se v r. 1830 nakonec vzbouřily, odtrhly a utvořily nový stát, Belgii. V Holandsku zůstavší katolíci si pak též vymohli právo míti své svobodné školy. Ale svobodomyšlné živly neustávaly nejrozmanitějšími prostředky drážditi katolíky i věřící protestanty. Tak zákon z r. 1857 trpí sice svobodné školy katolické, ale odepírá jim jakoukoli podporu a veškeré finanční břímě spojené s jejich vydržováním uvaluje na bedra katolíků; státem

vydržované školy jsou nábožensky úplně bezbarvé.

Situace se pro katolíky stále zhoršovala. Finanční břímě, když musili jako všichni ostatní občané platiti na školy státní, ale vedle toho si sami vydržovati školy své, stávalo se tíživým až k neunesení; na druhé straně náboženská bezbarvost státních škol se ve skutečnosti přebarvila a vybarvila ve zřejmou nepřátelskost vůči všemu věřícímu křesťanství. Po 42 roky trval zápas o školská práva věřících křesťanů proti nespravedlivému zákonu z r. 1878. A tři mužové stáli v čele těchto bojů za svobodu. Byl to protestantský pastor a státník Kuyper, který jako věřící člověk nemohl se na to dívat, jak ve státní škole víra hyne; byl to katolický kněz a poslanec dr. [†]Schaepman, zakladatel tak zv. „křesťanské strany“, v níž se mu podařilo spojit katolíky i věřící protestanty na obranu zájmů společných; byl to nakonec státník kněz dr. Nolens. Roku 1920 se podařilo prosaditi zákon, jenž přinesl plnou rovnost školám státním i svobodným. A je to rovnost ve dvojnásobném smyslu: předně rovnost co do státního vydržování: v takové míře, v jaké platí stát na školy své státní, přispívá i na školy náboženské; za druhé rovnost co do právní platnosti: vysvědčení

a hodnosti akademické nabyté na svobodných školách mají před zákonem touž platnost jako diplomy a vysvědčení z učilišť státních.

*

To bylo v r. 1920. A hned následujícího roku biskupové holandské veřejně prohlásili své přesvědčení, že katolíci v Holandsku nutně potřebují university, že tato universita zřízena býti musí, nemají-li katolíci zůstatí pozadu ve vědě. Byla zorganizována sbírka; která vynesla 1,500.000 hol. zlatých, tedy více než našich 20,000.000 Kč. Tak se zachovala dvoumilionová hrstka katolíků nizozemských. Město Nimwegy darovalo stavební místo na budovy a zavázalo se platiti po 75 let na universitu 100.000 hol. zlatých (asi 1,350.000 Kč). Dnes už universita pracuje: v činnosti jsou fakulta bohoslovecká, právnická a fakulta pro filosofii a písemnictví. Na řadu ještě přijdou fakulty lékařská a přírodovědecká.¹

¹ Podrobnější údaje v Nosek F., *Za svobodu školy!* Jak idea tato vtělena v nový školský zákon v Holandsku. V Praze, b. d. — Segers P., *Die neuen holländischen Schulgesetze. Stimmen der Zeit*, Freiburg i. B., 1921, Bd. 101, S. 99—109. Bessières A., *Pour la justice scolaire*, Paris 1921, 160—167.

ŠVÝCARSKO

Ve švýcarském školství hned při prvním pohledu jeden zjev bije do očí: školství není spravováno jednotně v celém státě, nýbrž každý kanton stanoví si zásady školské sam. Jsou různé důvody, proč se tak děje. Na př.: hospodářské poměry různých kantonů jsou různé a proto i odstín výchovy musí býti jiný. Ale katolíci mají i náboženský důvod, proč se na život i na smrt brání proti tomu, aby správa školství přešla na ústřední státní správu: v této ústřední správě mají rozhodující slovo kraje, které se svým školstvím již zcela vypluly na moře bezvěří nebo náboženské lhostejnosti a které, kdyby nabyly vlivu na kraje nábožensky dosud zachovalé, by časem i tyto kantony zatáhly tam, kde jsou nyní samy.

A proto houževnatě si kantony brání své školské samosprávy, a když chtěla ústřední vláda je vláskati k povolnosti bohatými subvencemi, raději chudé kraje odmítly tyto subvence, raději si svým trpce vydělaným grošem hradí své výlohy školské, jen aby ústřední správa po nenáhlém obratném usekávání náboženského rázu nevypudila na konec úplně z místností škol-

ních křížů, z čítanek jméno Boží, z duší dětských víru.

*

Poměry v jednotlivých kantonech jsou velmi nestejně. Jsou kantony radikální, sv.-havelský, Basilej, Curych, Ženeva, kde katolíci prodělali dny strašných útrap a kde dosud jejich situace je těžká, velmi těžká. Tak v Curychu považují katolíci za veliký úspěch, že směli otevřít katolickou dívčí školu, na níž jim budou vyučovati řeholní sestry školské. Již to je pro ně úspěchem, ač stát jim na tuto soukromou školu nedá ani haléře, takže vedle daní, z nichž těžší školy nábožensky bezbarvé, musí ještě uhraditi si celý náklad na školu svou.

Hůře ještě je v Basileji. Tam byl podán návrh, aby bylo již jednou upuštěno od zásady, že stát uznává jen školu státní, a aby stát umožnil zřízení i katolických škol národních. Bylo o tom hlasování lidu — plebiscit — tohoto kantonu a návrh padl 13.939 hlasy proti 4052 hlasům. A katolíci mají důvod, proč se státních škol v těchto kantonech tak bojí; na př. socialistické smýšlení veliké části učitelstva na státních školách, zaujatost, ba i nepřátelství, s jakou se značná část tohoto učitelstva k nábožen-

ství chová, to vše jasně mluví, co pod jejich vedením z dětí se stane.

Zato v kantonech jiných je o náboženskou výchovu dětí postaráno vzorně. Nejen že kantony nesou náklad na katolické školy, nejen že na těchto školách jsou děti i studenti — neboť náboženský duch vládne i na školách středních — vychovávání ve směru vyloženě katolickém, nýbrž v několika kantonech bývá duchovenstvo pověřeno i úlohou inspektorů a vrchních inspektorů. Ba stát vydrží je katolíkům i katolickou universitu ve Frýburku, která pro vysokou svou úroveň těší se dobré pověsti i daleko za hranicemi Švýcarska; je na ní (1922) 500 posluchačů a 65 profesorů. I mezi profesory i mezi studenty je velmi mnoho cizozemců, což ústavu dodává mezinárodního rázu. Bohužel chybí lékařská fakulta.

I katolíci ve Švýcarsku musí bedlivě bdíti, aby pod různými záminkami nebyli připraveni o svá práva ve škole. Nebezpečí je stále před branami. Neboť Volná myšlenka, svobodné zednářství a jiná střediska protináboženského boje dobře vědí, že není pro ně klidu, dokud třeba jen v jednom státě by katolicismus zkvétal, a že

každé vítězství místní je posilou celkové posice protikatolického hnutí. Tak za války vytasili se dr. O. Wetstein a dr. Calonder s návrhem, že Švýcarsko nutně potřebuje, aby v dorůstající mládeži byla upevněna láska ke státu a toho že se nejlépe dosáhne, bude-li do škol zavedena občanská nauka. Ale katolíci vycítili hned, že účelem občanské nauky je vlastně, aby jí bylo zbytečným učiněno náboženství, a proto poplašná znamení byla dána. Katolíci se postavili na palubu. Universitní profesor frýburský dr. Beck, člověk velikého rozhledu, vydal rychle knihu „Der neue Schulkampf“, kde bez mílosti odhaluje úmysly navrhovatelů. Staříčkový benediktin dr. P. Benno Kühne, který jako profesor a vychovatel prokázal Švýcarsku služby neocenitelné; ač tehdy již nad hrobem — zemřel za několik týdnů po svém prohlášení — ještě zasahuje do zápasu. Píše: „Základní myšlenkou hnutí (pro občanskou výchovu) je očividně absolutní Hegelovský stát. Škola má nejvyšším, výlučným cílem vychovati dobré státní občany; předpokládá se, že člověk je jen pro tento pozemský život. My katolíci známe však cíl vyšší, vypínající se nad úzký státní cíl. Stanovy naší školy označují však jako cíl nábožensko-mravní výchovu v duchu katolickém.

Na její místo má nastoupiti státoobčanská výchova a státoobčanská nauka, ta má pronikati veškero vyučování.“ Pastýřský list biskupský burcoval též ospalce. A nebezpečí pro okamžik zažehnáno. Když v roku 1918 nové nebezpečí občanské nauky a výchovy se valilo, znovu pozvedli biskupové švýcarští svého hlasu. Tak biskup churský dr. Jiří Schmid psal v pastýřském listu tohoto roku: „Každý, kdo nezavírá očí před skutečností, ví, oč se (při občanské nauce) jedná: totiž o pokus státoobčanskou výchovou připravovati cestu tak zvané moderní škole, oné škole bez Boha a proti Kristu a proti jeho svaté církvi. Katolický lide, k tomu Ty nesmíš podati pomocné ruky, chceš-li katolické dědictví svých otců uchovati pro své děti. Braň se, dokud není pozdě, všemi zákonnými prostředky; neboť běží o věc, která je pro katolické Švýcarsko otázkou životní. Bývá časem těžko vykonati bez ostychu svou povinnost, ale bylo by ještě těžší, kdyby tato povinnost vykonána nebyla.“

A švýcarský lid se vzchopil — ani občanská nauka se mu do škol nedostala.¹

¹ Viz pojednání o švýc. katol. školství od univ. prof. dra E. Dévanda a prof. J. Gerstera v Zeifově „Das katholische Erziehungs- und Bildungswesen der Gegenwart,

BELGIE

Školství v tomto státě bylo až do r. 1842 úplně mimo státní vliv. Stát ponechával péči o vzdělání občanů budoucích zcela rodičům, církvi a vůbec těm, kdo na tom měli zájem. Katolíci měli tedy volné pole ve výchově, Musili si sice své školství platiti, ale za to duch náboženský oživoval školu. Teprve r. 1842 vydán byl zákon, že každá obec musí míti svou obecnou školu a že ji musí vydržovati z obecních prostředků. Dále, že v této škole musí se v rozsáhlé míře vyučovati náboženství. Katolíci se postavili na stanovisko: obecní přirážky platíme i my, tedy obecní školství musíme vydržovati i my; proč bychom si tedy na svůj náklad vydržovali ještě své katolické školy? Ostatně nevyučuje se na obecných školách náboženství též? A tak počet katolických škol klesal a klesal a do 30 let klesl pod polovici počtu, jež vykazovaly tyto školy v r. 1842. A zatím svobodomyšlní učitelé a svobodomyšlné obce počaly

Kempen 1913, str. 276—313. Dále monografie univ. prof. dra Becka, *Der neue Schulkampf*, Olten² 1918 (citáty hořejší vyňaty z této knihy), a o poměrech v r. 1923 n. Dr. A. Ruegg, *Die Schule ohne Seele*, Zürich, b. d.

považovati obecnou školu za svou državu, naplňovaly ji víc a více duchem náboženské lhostejnosti a zjevného nepřátelství k církvi, a když se jim zdálo, že doba je již zralá, prosadili r. 1879 zákon, jímž odhodili masku, kterou si dosud zakrývali svou skutečnou tvář: Uzákonněno, že vyučování je závazné a světské, že každá obec musí vydržovati svou obecní školu, že v těchto školách se vyučování náboženství odstraňuje a zakazuje, že obcím je zakázáno dáti příspěvek na svobodnou školu, že chudým rodičům, kteří by se opovážili posílati děti do školy katolické, se ihned škrtne chudinská podpora — a na důkaz, že se to myslí vážně, v jediných Antverpách bylo škrtnuto z listin chudinských 2400 takových dříve podporovaných chudých vzdorovitých rodin. Nebezpečí, že se ďábelský plán zdaří a že děti školami budou odkřesťaněny, bylo děsivé. Ale v rozhodné chvíli zahřímali biskupové: vydali pastýřský list, kde bez bázně prohlásili: „Učitel ve škole není než zástupcem otcovým. Musí vychovávat děti tak, aby našly ve škole pokračování výchovy rodinné.“ 6 let trval zápas. V prvních měsících zápasu katolické svobodné školy získaly 289.152 žáky, o rok později již měly jich 455.179. V r. 1884 získali ve vládě většinu zase

katolíci. Nedovedli však uplatnit, i když byli ve většině, svých práv. Chtěli býti kavalíry ke svým protivníkům. Ještě v zákoně z roku 1895 strpěli ustanovení, že na obecních školách, vydržovaných z obecních prostředků, i když by všechny ostatní děti byly z rodin katolických, že když je tam jediné dítě na př. bezvěrecké, že musí býti pro všechny dítky veškero vyučování beznáboženské a nábožensky že smí býti vedeno těch 40 dětí katolických jen v hodinách pro náboženské vyučování výslovně stanovených. V posledních letech se katolickým školám belgickým dostalo jistých finančních úlev. A když byl uskutečněn zákon školský v r. 1919, tu si musili nechat katolíci od socialistického ministra Destrée líbiti výtku, že socialistický ministr vyučování jim musí zajišťovati školské spravedlivé požadavky, kterých ve svém kavalírství k protivníkům vlády katolické v Belgii katolíkům nezjednaly.

*

Situace dnešní je taková: národní školství je čtverého druhu: obecní, zřízené a vydržované státem a obcemi; přijaté (adoptés), zřízené od soukromých osob neb společností, ale na základě smlouvy jsou k obci v takovém poměru, že za-

stupují místo školy obecní; přijatelné (adoptables), které sice s obcemi takové smlouvy nemají, ale vyhovují všem podmínkám, aby smlouva mohla býti ujednána; konečně úplně svobodné, bez vztahu k obci. Školy přijaté a přijatelné ve značné míře jsou podporovány státem a obcemi. Školy čistě svobodné jsou udržovány jen od katolíků. — I na obecních školách je vyučování náboženství závazné; žáci však mohou býti tohoto předmětu na žádost rodičů zproštěni. Inspekci nad školami obecními, přijatými, přijatelnými vykonává stát, nad úplně svobodnými biskup. I řeholnice a řeholníci, pokud vyučují na školách obcemi udržovaných neb podporovaných, dostávají plat, arcí asi o polovici nižší než učitelé světští. Ale veškeré školství střední a vysoké si musí katolíci udržovati úplně, bez podpory státu.

V jakém poměru stojí v Belgii školství vyloženě katolické ke školství ostatnímu? Nelze podati přesných číslic, protože se nikde neuveřejňuje přesná statistika školství ryze náboženského, z veřejných prostředků nepodporovaného. Číslice úřední o školství statisticky zachycené jsou dle stavu 31. prosince 1923 tyto: Škol obecních národních bylo 4938, přijatých a přijatelných 3213. Na nich vyučovalo cel-

kem učitelův a učitelek světských 22.529, řeholních 7353 (862 řeholníků, 6491 klášterních sester). Do škol obecních chodilo 453.965 žáků, do přijatých a přijatelných 402.927 dětí.¹

K tomuto počtu nutno však ještě připočísti žactvo škol náboženských, státem a obcemi nepodporovaných. Dobře informovaný zpravodaj pro Etudes odhadoval je pro r. 1914 na 55.000.² Čítáme-li, že při všeobecném poklesu žactva po válce pokleslo žactvo i v těchto školách svobodných, a to přibližně o 5000, dospěli bychom k pravděpodobné číslu 50.000. To by znamenalo dle belgických poměrů dalších 17 set učitelů, z těchto pak jistě aspoň 1400 řeholních.

Tudíž na národních školách v Belgii by vyučovalo 22.826 učitelů a učitelek světských a 9053 řeholních. Počítáme-li však dále všechny školy přijaté i přijatelné za náboženské, pak by proti 453.965 žákům škol obecních stálo 452.927 žáků škol nábožensky bezvadných. Ve skutečnosti je však poměr daleko příznivější pro náboženské hledisko, protože školu tvoří do značné míry osobnost učitelova, a i mezi učitelstvem

¹ Gollier, Les Défaillances de notre Enseignement, Bruxelles 1925, 24 nn.

² Etudes, Paris 1914 (červencové číslo) 214.

škol obecných je značné procento lidí smýšlení katolického.

Jaký je ve středním školství poměr žactva ústavů nábožensky bezbarvých neb nepřátelských a ústavů vysloveně katolických, nelze mi říci přesně. Studovalo na vysloveně katolických středních školách sdružených ve Fédération nationale de l'Enseignement moyen libre 1./XI. 1920 v Belgii 43.199 studentů, tedy číslice pro naše československé poměry neuvěřitelná. Tvoří pak tito žáci vysoko nad polovici všech studentů středoškolských v Belgii, neboť dle téže soukromé zprávy podrobilo se v roce 1920 zkoušce odpovídající naší maturitě 1304 odchovanců středních škol vedených v duchu náboženském, světskými kněžími, jesuity a jinými řeholníky, a jen 380 odchovanců ústavů státních, obecních a pod.

I když tedy katolíci belgičtí svou přílišnou povolností vůči liberálům se dopustili těžkých chyb přece jejich bezmezná obětavost pro katol. školu, nesčetné oběti finanční, zasvěcení nesčetných životů této velké věci zasluhuje nejvyšší úcty.

*

Ale tato naše úcta stoupne tím více, když máme na zřeteli, že katolíci odhodlali se k činu ještě rekovnějšimu. Poznali, že školství střední

a obecné, není-li myšlenkově napájeno z nábožensky bezvadných zdrojů vysokoškolských, dříve nebo později vpluje do svobodomyšlných vod. Duch university se přenáší na inteligenci, která na ní studuje, tento duch prosakuje níž a níže do školství středního a národního, a je-li učení na universitách nábožensky nezdravé, pak i v ostatním školství náboženský duch chřadne, až vyhyne zcela. Oběti katolíků pro nižší školství pak padnou jako zralé ovoce do klína živlům protikatolickým. A tu se rozhodli biskupové belgičtí k činu neslýchanému: v Malině — sídle nynějšího kardinála Merciera — založili smělym úderem hned r. 1832 katolickou universitu, která byla později přeložena do Lovaně. Dnes má tato universita — uvádím data z r. 1923¹ — 140 profesorův a na 3200 posluchačů, má fakulty bohosloveckou, práva, lékařství, filosofie a písemnictví, věd přírodních, na fakultě technické má odbory pro inženýrství stavební, strojní, důlní a t. d., s dlouhou řadou ústavů ostatních pomocných. Při nejmenším dvacet velikých budov má tato universita, aby mohla dostáti svému poslání. A všechny tyto veliké budovy a ústavy jsou vytvořeny ne ze státních daní, nýbrž

¹ Data o universitě z Monti J., Manuel international des Organisations catholiques, Paris 1924, 272—277.

z milodarů katolíků, jsou ve svém nákladném provozu udržovány jednak odkazy katolíků, jednak drobnými haléři nebo i většími dary dobrodinců. A to vše činí katolíci, aby zajistili svému dorostu vědecky i nábožensky čisté zdroje věd. Podotýkám, že se katolíkům podařilo dosíci, že zkoušky a akademické hodnosti na této universitě získané mají touž platnost jako zkoušky a hodnosti na universitách státních.¹

¹ Obšírněji o školství belg. viz stať ředit. dr. A. Roegierse v cit. sborníku Zeifově str. 411—431, dále Gollier Th., *Les Défaillances de notre Enseignement*, Bruxelles 1925, velmi dobrou stať v pařížských *Études* 1914 (červenec) str. 214 n, Bessièeres A., *Pour la Justice scolaire*, 1921, 141—159.

ANGLIE

Strojí velikou obtíží začali ve školství pracovati katolíci v Anglii. Předně po celá staletí prodělávali pod protestantismem kruté pronásledování. To již vlastně nebylo pronásledování, to byl vyhlazovací boj. Když na př. bylo uzákoněno roku 1689, že každý, kdo udá nějakého papežence, který se dopustil zločinu, že vyučoval soukromě nějaké dítě nebo dokonce učil děti shromážděné ve třídě, tu takový denunciant obdržel za své udání obnos na tehdejší dobu ohromný, 100 liber šterlinků, tedy našich 16.000 Kč; a ten, jenž ony katolické děti vyučoval, byl potrestán za svůj zločin doživotním žalářem. Když podobné nelidské pronásledování trvalo po staletí, to duch touto porobou otupí a stane se snadno lhostejným a necitelným ke všemu. Za druhé katolíci v Anglii byli skutečně ve značné míře vyhubeni, a ti, kteří tam žili, to byla z veliké části irská katolická chudina, která v dobách hladu ze své nešťastné vlasti se stěhovala tam, kde doufala nalézt chleba. Chudina bez bohatých lordů, bez vzdělané intelligence, bez vlivu! Za třetí katolíků bylo málo — vždyť ještě dnes v Anglii s Walesem, o nichž

mluvím, je mezi 38,035.094 obyvateli katolíků jen 1,965.787, t. j. asi 5 procent, tedy jen jedna dvacetina.¹

*

Z takové hloubky, do níž je uvrhlo několikasetleté pronásledování, musili se s bídou, a slzami drápati nahoru; a kde jsou se svým katolickým školstvím národním dnes? O mnoho výše než my!

Nebudu popisovati dopodrobna bolestné křížové cesty, kterou se svým školstvím prodělali, Řeknu jen, jak si stojí věci dnes. Platí zákon z r. 1902. Stát s obcemi vydržují veřejné národní školy. V těch se nesmí učití žádnému náboženství ani katolickému ani kterémukoli z vyznání protestantských; tyto školy jsou dle jména nábožensky neutrální. Když však si katolíci neb některé vyznání protestantské chce děti vychovávat ve své víře, může si vystavěti školu, aby vyhovovala zákonitým předpisům, a požádá, aby jí byla nyní její škola vydržována. Stát a obec, jsou-li předepsané podmínky splněny, školu schválí, a pak všecek náklad nese stát a obec. Platí tedy stát učitele a učitelky, — když je to na př. řeholník nebo klášterní sestra školská, jsou

¹ The Catholic Directory, London, 1924, 603-604.

placeni jako každý druhý učitel — obec hradí náklad na otop a jiné věcné potřeby. Správu školy vede šestičlenný sbor, v němž zasedají dva členové jmenovaní státem a čtyři členové vyslaní náboženskou obcí, z nichž jedním bývá místní farář. Tento sbor ustanovuje i učitele, který při tamnějším nedostatku kněžstva vyučuje děti i náboženství, a to ve větším počtu hodin, než je tomu u nás.

Pravil jsem, že katolíků je v Anglii s Walesem bez Skotska a Irska 1,965.787. Tito katolíci měli v r. 1922, 1193 svých katolických obecných škol a v nich 352.353 žáků. Středních škol katol. bylo v témže roce 448 s 47.869 žáky.¹ A zde je zvláště viděti velikou obětavost katolíků anglických k náboženské škole: ač si musí hraditi veškeren náklad se středním školstvím spojený sami, i tuto oběť jsou schopni ochotně přinést. Ale nebylo by jim to možno, kdyby neměli šlechtných jesuitů, benediktinů, dominikánů a jiných řádů mužských i ženských, kteří jim nezištně tyto škody vedou.

*

Bez práce katolíkům anglickým jejich nynější školská situace do klína nespadla. Bisku-

¹ The Catholic Directory, 1924, London, 601, 604 a j

pové sílili a vzpružovali v kritických chvílích. Kdy na příklad před nějakými 40 lety břímně vydržování svobodné školy na bedra chudých katolíků doléhala zvláště těžce, takže se až malomyslnost vkrádala, tehdejší biskup salfordský — pozdější kardinál — Vaughan odbyl rázně všechny pochybnosti a strachy: „Zde katolické školy býti musí, z toho důvodu, že katolické děti nepůjdou do žádné jiné školy.“ A když letos v červnu veliký deník „Times“ přinesl nový útok na svobodné školství — neboť v Anglii je mnoho vlivných osobností a organisací, jimž jsou katolické školy solí v očích — tu nynější kardinál Bourne prohlásil: „Mluvte si, co chcete, pokud je u nás dvojí nazírání na výchovu — nazírání těch, jimž více vyhovuje, aby jejich děti ve školním věku dostaly jen povšechné poučení o náboženství, a nazírání těch, kdo jsou přesvědčeni, že není opravdové výchovy bez náboženského základu — dotud dvojí soustava škol musí zůstat.“ A když letos světil v červenci centrální londýnskou školu katolickou v O-ratoriu, bez bázně poukázal na slabosti i dnes platného systému školského a varovně vyzýval katolíky, aby byli stále na stráži: „Nevěřím v neomylnost školských úřadů u nás. Obdivuji je, ale často jsem je přistihl při chybě. Vzдор

tomu myslím, že je povinností našich katolíků, aby s nimi co nejsouladněji pracovali, pokud se to nepřičí zásadám. Neboť pouze v dohodě se školskými úřady můžeme . . . můžeme plně rozvinouti svou výchovnou práci. Kdybychom se stavěli stranou, tohoto vlivu by nebylo cítiti. Musíme dáti to, co máme, ve snaze, abychom tak vybudovali výchovu nejen pro své vlastní děti, nýbrž i pro všechny děti tohoto státu.“ Kardinál Bourne dobře cítí, že ta práce a ty oběti, jež se věnují katolickým dětem, přímo nebo nepřímo nakonec bude ku prospěchu celého státu.

Ještě uvádím tuto poznámku z katol. novin angl. „The Universe“ ze 23. listopadu 1923: „Katolický výbor pro výchovu (Catholic Education Council) uveřejňuje právě dotazník, jež mají katoličtí voliči předložit kandidátům do sněmovny, aby jej závazně zodpověděli: 1. Budete-li zvoleni do sněmovny, budete hlasovati proti každému návrhu zákona, který by katolickým školám nezajišťoval výhod aspoň takových, jaké jim zajišťují zákony z roku 1902-3? Pak jsou ještě dvě jiné důležité otázky školské, týkající se školského programu.¹

¹ Obširnější viz pojednání univ. prof. dr. T. Corcorana v uved. Zeifově sborníku str. 391-405; Bessières, Pour la Justice scolaire 167-176; statist. data v The Catholic Di-

SPOJENÉ STÁTY SEVERO-AMERICKÉ

Dvojí školství je zavedeno i ve Spojených státech: státní, jež finančně vydržují jednotlivé státy, a to z daní všech poplatníků, tedy i katolíků, a soukromé, vydržované jednotlivými skupinami obyvatelstva. Jaké oběti pro své vlastní školství dovedou katolíci přinášeti, vysvitne z těchto číslic, jež vynímám z velmi dobré publikace Ryanovy, „A Catechisme of Catholic Education“. V r. 1920 si katolíci vydržovali celkem 8.706 škol různých druhů, na nichž vyučovalo 54.265 katolických učitelův a profesorův, a do nichž chodilo 1,981.051 žáků a posluchačů. Z toho je 6.551 škol obecných (do toho čítaje již i 358 škol ústavních, t. j. v sirotčincích, ústavech pro slepé, hluchoněmé a pod.) se 41.581 učiteli a učitelkami a s 1,795.673 žáky a žákyněmi. K nim se řadí 1.552 katolických vyšších škol (čtyřleté školy, přístupné dětem, jež si vychodily osm let školy obecné, tedy při-

rectory, London 1923 při statist. přehledech jednotlivých diecésí a pak některá souborná čísla na straně 601-604; zprávy v rubrice „Education“ v katolickém časopise „The Universe“.

blíže naše nižší gymnasia neb reálky) se 7.924 učiteli (profesory) a 129.838 studenty. Pak 114 katolické koleje (naše vyšší gymnasia), a to 62 pro jinochy, 52 pro dívky, s 1.697 profesory a 13.996 studujícími, z nich 8343 studentů a 5653 studentek. Dále 309 škol klášterních pro výchovu dorostu klášterního s 10.544 žáky. Dále 164 seminářů chlapeckých a kněžských s 1.063 profesory a 11.198 studenty a bohoslovci. Konečně 16 katolických universit se 2.000 profesory a 19.802 žáky.

Z celkového počtu 54.265 osob vyučujících na různých kategoriích katolického školství je laiků mezi profesory na universitách a kolejích 1.929, na „vyšších“ školách 953, na obecných 2.989; tedy celkem asi jedna devítina.¹

*

Kolik úžasné obětavosti, kolik plamenné lásky k dětem a ke katolické víře se tají v těchto číslicích. Katolíci platí na školy jako ostatní státní občané, a vedle toho nesou náklad na 8.706 svých vlastních katolických škol! Kolik řeholníků, kolik řeholnic zasvěcuje této svaté myš-

¹ Všecky číslice vzaty z J. H. Ryan, A Catechism of Catholic Education, Washington 1922, str. 9nn. Sr. velmi cenný úvodník v olomuckém „Našinci“ 22. března 1923.

lence celý svůj život! Jak zahanbující je tato opravdovost v nazírání na náboženskou školu pro nás v Československu! Ve Spojených státech je katolíků něco přes 18 milionů, tedy něco málo více než dvakrát tolik, kolik bylo při sčítání 1921 katolíků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (8,210.771). Měli bychom podle Ameriky míti zde na 3000 škol obecných katolických, na 600 nižších a 50 vyšších středních škol, na 7 universit katolických. A máme?

*

Finanční oběti přinesené katolíky na náboženské školství se odhadují teď po válce při mírném počítání na 97,000.000 dolarů, tedy 3 miliardy 300 milionů Kč ročně.¹

*

Velmi energicky hájí si katolíci tohoto práva na svobodné katolické školy. Tak biskup dr. John P. Carroll z Montany při zahajování IV. sjezdu národního svazu katolických žen Spojených států, konaného v St. Louis, prohlásil: „Mezi právy rodičů význačné místo zaujímá právo vychovávat děti. Je to právo dané Stvořitelem samým, který učinil rodiče nástrojem svých

¹ Ryan, tamže 87.

úmyslů, aby bylo zachováno lidstvo. Tento úmysl Tvůrcův není omezen na zplození, nýbrž zahrnuje v sobě též rozvoj tělesných a duševních schopností dítěte, ku prospěchu jeho i ku prospěchu společnosti. Poněvadž rozvoj je jen jiné jméno pro výchovu, rodiče jsou přirozeným zákonem vázáni a tudíž mají tomu odpovídající právo, aby vychovávali své děti. To je právo nezcizitelné, poněvadž Bohem dané. Z toho plyne, že jakýkoli pokus se strany státu, aby zbavil rodiče tohoto práva, na př. tím, že by je nutil, aby posílali své děti do státních škol, bylo by zkrácením nedotknutelných výsad rodičů, oloupením o svobodu, proviněním proti ústavě Spojených států.“¹

A aby nikdo nemohl říci, že katolíci zavrhuji vliv státu na školství vůbec, moudře prohlašují arcibiskupové a biskupové ve svém společném pastýřském listu o výchově v r. 1919: „Poněvadž veřejné blaho ve vysokém stupni závisí na vzdělanosti občanů, stát má na výchově životní zájem . . . Stát má právo trvati na tom, aby jeho občané byli dobře vychováváni. Má povzbuzovati obyvatelstvo, aby mělo k věděni takovou lásku, aby sáhlo k iniciativě, a bez donucování

¹ Carroll J. P., *The Church and the State*, Washington 1924, str. 9, 10.

se postaralo o výchovu dětí. Kdyby se tak nestalo pro nedbalost nebo pro nedostatek prostředků, stát má právo vybudovati školy a použití každého jiného zákonitého prostředku, aby chránil svých životních zájmů proti nebezpečím, jež plynou z nevědomosti. Zvláště má i právo i povinnost zameziti, aby se neučilo naukám, které směřují k podkopání zákona a pořádku a tudíž k podkopání státu samého.“¹

Avšak proč trvají katolíci tolik na tomto svém právu? Proč proň přinášejí oběti tak nesmírné? Vždyť školy státní jsou tak účelně vybaveny, ve mnohých státech děti tam dostávají zdarma učebnice, snídaně a jiná jídla, a požívají tam i mnohých jiných hmotných výhod! Vždyť se takto katolíci, kteří beztak patří namnoze k chudším vrstvám obyvatelstva, zbytečně ohromným nákladem školským ochuzují!

Ve školách státních by náboženský život dětí byl zničen. Neboť duch těchto škol je čistě světský. Je tak zesvětštělý, že na polovici všech 53,000.000 dětí ve Spojených státech nepožívá

¹ Pastýřský list arcibiskupů a biskupů Spojených států, pod titulem „Official Attitude of the Catholic Church on Education“, Washington, 1923, str. 8.

vůbec náboženského vyučování.¹ To by musil býti zázrak, aby v takovém prostředí víra nehynula!

Proto praví jménem katolíků biskup Heelan ze Sioux-City: „Skvělou výpravu státních škol, zdatnost jejich učitelů, jejich úspěchy v umění a vědě rádi uznáváme; ale trváme na tom, že světské vyučování samo nestačí, nýbrž že musí jíti ruku v ruce s výchovou náboženskou. Jsme toho názoru, že k'plné výchově dítěte patří též, aby poznalo své povinnosti k Bohu a bližnímu; že náboženské schopnosti duše musí býti vypěstěny zrovna tak jako rozumové. Jsme dále přesvědčeni, že je svatým právem rodičů, aby posílali své děti do jakékoli školy, jež jim vyhovuje, pokud tato škola zaručuje přiměřené vyučování. Je to dle našeho názoru právo nezcizitelné. Je to právo, které stojí nad každou zákonodárnou mocí a které je zaručeno ústavou Spojených Států.“²

*

I v Americe jsou tyto svobodné katolické školy trnem v oku všem těm, kdož si obrali za úkol zničiti katolictví. Tak ve státě Oregon

¹ Ryan, tamže, strana 52 a zvl. 53 a čl. v „Našinci“ 22. března 1923.

² Theol.-prakt. Quartalschrift, Linz, 1923, 541.

v květnu a červnu 1920 svobodní zednáři se dohodli na plánu, že katolické školy musí býti zničeny a že všechny děti od 8 až do 16 let musí býti posílány do škol státních. Řeholní řády, jež až dosud výchovu katolických dětí šlechtně obstarávaly, měly býti i majetkově zničeny. Organizace Ku-Klux-Klan, která šíleně nenávidí katolictví a ve volbě prostředků je ještě krvavější než italští fašisté, postavila se do služeb této myšlenky. Nastala divoká agitace proti katolickým svobodným školám. R. 1922 odhlasován pod vlivem ulice tento nespravedlivý zákon. Na rodiče katolické dělal se nátlak tak surový, že skutečně ještě, než zákon vešel v platnost, veliká část dětí z katolických škol vystoupila. Ale katolíci podali stížnost k nejvyššímu správnímu dvoru. A ten letos rozhodl: „Základní zásada svobody, na níž spočívají všechny vlády Spojených států, vylučuje všechno úsilí o to, aby mládež byla povinna přijímati vyučování toliko od veřejných (státních) učitelů. Dítě není tvorem státu; ti, kdo dítě vychovávají a řídí jeho osudy, mají jednak právo, jednak povinnost učití je povinností, jež bude míti ve společnosti, a připravovati je na ně. Proto prohlašujeme, že školský zákon státu oregonského z r. 1922 je nerozumnou překážkou, činěnou svobodě rodičů v řízení

jejich dětí.“ Zákon byl prohlášen za protiústavní a tedy neplatný. Soudce Mac Reynolds, jenž předčítal výnos nejvyššího správního soudu, dobře podotkl, že zákon státu oregonského chce vysílati ze škol mládež zuniformovanou, v seriích, jako Ford svá malá auta.¹

Podobně ve státu *Nebraska* byl učiněn r. 1920 pokus, aby všechny děti od 5—15 let byly donuceny choditi jen do státních beznáboženských škol. Totéž se stalo roku 1920 ve státu *Michigan*, kde však nejen že jediným rázem měly býti zničeny kvetoucí svobodné katolické školy, do nichž chodí na 120.000 dětí, nýbrž i majetek těchto škol oceněný na 70,000.000 dolarů, tedy na 2 miliardy 350 milionů Kč, měl býti státem v zájmu veřejného blaha zabrán. Nenávistní nepřátelé katolicismu jsou ve volbě prostředků v boji stejní všude.²

¹ Viz čl. v *La Documentation catholique*, Paris XII. 1924, 779 nn. — Dále ve washingtonském N. C. W. C. (National Catholic Welfare Conference) Bulletin, 1925, články Ch. N. Lischka, *The Appeal of the Oregon School Law*, April 11—13, J. A. Ryan, *Significance of the Decision in the Oregon School Cases*, July 3; Sr. „Lidové listy“ 21. července 1925.

² *Theolog.-praktische Quartalschrift*, Linz 1923, 545. Viz velmi dobré pojednání A. F. Mullen, *Private Schools and the fourteenth Amendment*, Washington 1925.

A tak i katolíci v Americe musí býti stále na stráži, vzdor zásluhám, jež si jejich školství získalo.

Biskupové stojí mezi strážci v prvních řadách. Tak arcibiskup v Baltimore na jaře 1922 prohlásil: „Fanatismu nelze s úspěchem čeliti tím, když zůstaneme pokojně ležeti a čekati, až bouře přejde . . . Nemám důvěry v politiku těch, kdo se řídí heslem: „Neprobouzejme spících psů“. Když my, jako američtí občané a katolíci to klidně sneseme, že nás a naše práva nohami šlapou, pak nás budou i budoucně týrati jako trpělivé ovce . . . V celé Americe by se přece mělo viděti: Když my pořád a pořád jen mlčíme a čekáme, až se bouře přežene, pak bude bouře pořád silnější a nepřestane nikdy. Získáme-li třeba jen malé úspěchy, jsem jist, že útočníci budou míti před námi více respektu, než kdybychom si nechali všechno líbiti. Ke všem katolickým laikům volám: Je čas, abychom se těsně semkli . . . I když jsme v menšině, tož přece vím z vlastní zkušenosti, co v Americe i menšiny dovedou!“¹

¹ Podrobněji viz F. James A. Ryan, *A Catechism of the Catholic Education*, Washington r. 1922 a publikace výše již uvedené. K tomu dobré informační publikace washingtonské *Public Opinion and the Need of Religions*

FRANCIE

Školská situace náboženská ve Francii se objasní těmito rysy: Svobodné zednářstvo si učinilo cílem: zničiti zbytky svobodné katolické školy. To, co řekl na zednářském kongresu v Lyonu 1905 sekretář Grand-Orientu ve Francii M. Bonnet, to platilo již před sjezdem, to platí i po něm: „Je nutno odejmouti klášterům právo vyučovati a je nutno přenést je na stát. To je podstatný bod našeho programu.“¹ V tomto smyslu ministerský předseda *Herriot* volal ve sněmovně: „Škola světská, toť naše nejdražší naděje. Zde, na poli neutrality — a máte právo po nás žádati neutralitu naprostou — chceme později provésti smír mládeže a vychovati společnost opravdu demokratickou. To je důvodem, proč nesvolíme — pravíme vám to docela otevřeně

Education (1923), The Catholic High Schools (1924), Opportunities for Foreign Students at Catholic Colleges and Universities in the United States (1921), a dobrý článek *Sinthern* v linecké *Theologisch-praktische Quartalsschrift* 1923, 536—549. O vývoji katol. školství tamního pojednání od Ch. Mackseye v uvedeném sborníku *Zeifov* 372—391.

¹ Gibon F., *Où mène l'Ecole sans Dieu*, Paris IV. éd., 1925, 28.

— aby se tvořila nebo přioströovala soutěž směřující proti naší škole státní. Neboť nechceme, aby se prohlubovala propast mezi vámi a námi, mezi různými dětmi Francie, nýbrž aby škola světská tuto propast co nejdříve zasypala.“¹ Tedy svobodná škola katolická prohlubuje propast mezi dětmi Francie, škola státní ji překlene! Více ještě: škola světská překlene i propast mezi státy. Tak profesor na pařížské universitě Séailles: „Škola bez Boha, daleka jsou toho, že by byla dílem války, je naopak nástrojem míru, pracujíc se své strany o to, aby spravedlnost přišla v obec lidskou.“²

Ale čeho se jen bojí katolíci? Nemluví Herriot o neutralitě světské školy? Nemluví o neutralitě naprosté? Ano, mluví. Ale jeho chlácholení má právě takovou cenu, jako když tvůrce nevěrecké školy francouzské, ministr *Jules Ferry*, tišil ve sněmovně v letech osmdesátých zneklidněné duchy: „Vytýká se našim návrhům zákona, že jsou útokem na svobodu svědomí a hrozbou proti katolickému náboženství. Prohlašuji, že nikdy nebyla vynalezena spros-

¹ Les Dossiers de l'Action Populaire, Paris, 1925, p. 149.

² Gibon, tamže 130.

tějšší pomluva na matení duší prostých a zbožných.“¹ Tak se mluvilo na počátku, dokud bylo ještě třeba chlácholiti. Ale když doba dozrála, pak se řekla čirá pravda, co ta neutralita je. Pak na př. inspektor *Dufrenne*, jeden z vedoucích pracovníků nové školy, prohlašuje: „Kdo mluví o tom, aby se hlásal ve škole atheismus? Pravíme pouze, že vysvětlení, jež musíme vesmíru dáti, vylučuje veškeru myšlenku na prozřetelnost. Není užitečno a my to neuděláme nikdy při svém vyučování, abychom řekli, že není Boha. Ale důsledkem, když ne předmětem tohoto vyučování bude, učiniti víru v Boha nemožnou.“² Jak to provést? Uvedený již profesor filosofie na pařížské universitě *Séailles* odpovídá: „Nužte dítě chápati všeobecnou a stálou platnost zákonů přírodních; učiníte nemožnou víru ve falešné zázraky a v liché pověry“.³ A není možno v praxi býti ve škole neutrální. Pařížské noviny *Temps* (4./I. 1925) píší: „Je jasno, že naprostá neutralita je možna spíše v teorii než ve skutečnosti. Názory učitelovy a jeho osobnost, i když své myšlenky před žáky tají a se svou osobností se ukrývá za nestranné výklady, mají vliv na smýš-

¹ Gibon, tamže 106.

² Gibon, tamže 124.

³ Gibon, tamže 125.

lení a na svědomí dítek, vystavených nejčastěji bez protiváhy jeho vlivům.“¹ Jiný prof. na Sorbonně, *C. Bouglé*, píše: „Všeobecně vzato, přiznávám, že vyučování „čistě neutrální“ není hrubě možno na obecné škole. Je nesnadno učiteli spokojiti se jen tím, aby za sebe nechal mluvit fakta. Vždy, buď v té formě nebo oné, vsune do výkladů své stanovisko. Chválí neb haní, byť to jen tónem hlasu nebo posunkem neb chováním“ (*Dépêche de Toulouse*, 15./XI. 1920).²

— Konečně: nač se již přetvařovati? Cíle již dosaženo! Tož ven s pravdou! Proto ministr *Viviani* přiznává: „Mluví se o neutralitě ve škole. Ale je již na čase říci, že neutralita ve škole nebyla než diplomatickou lží a přetvářkou. Mluvíli jsme o ní, abychom utišili úzkostlivé nebo bázlivé. Ale teď už se o to nejedná a proto odkryjme otevřeně karty. Neměli jsme nikdy jiného úmyslu, než vytvořiti protináboženské školství, protináboženské v účinném, bojovném smyslu.“³

*

¹ Výroky Aulardův a Tempsu v *La Documentation Catholique*, Paris 1925 (duben), str. 1013.

² Cituje Bessières, *Pour la Justice scolaire*, str. 53, 54.

³ Cituje prof. Pernin v Zeifově sborníku, str. 260-261 v pozn.

Proto bojí se katolíci státních škol. Bojí se jich i proto, že dle *Th. Legranda* (*L' Instituteur Francais*, 15./II. 1921. str. 1145) 15.000 učitelů těch bylo organisovanými členy moskevské internacionaly, 50.000 organisovanými socialistickými demokraty. Bojí se jich proto, že v jejich životě strašně začíná se projevovat smrtivé heslo: „Bez víry. Bez rodiny. Bez vlasti.“ Vidí se, že mládež hnána do patriotických projevů, přinichž prapory Francie mají nahraditi duši ztracené náboženství, zůstává vnitřně studená a že patriotické demonstrace stávají se pro mládež jenom nucením k afektované přetvářce. Kde zmizelo náboženství Kristovo, jak by se tam mohlo trvale udržeti náboženství trikolory?¹ Ani jako Francoužové nemohou tedy míti francouzští katolíci důvěry ke školám státním! Což teprve jako katolíci!

*

Nezměrné je moře hořkostí, kterým vládnoucí nevěrecká třída zalila ve Francii své katolické bratry. Nesčíslné jsou křivdy, násilnosti, loupeže kterými (zvláště dle zákona z r. 1901, 1904, kterými mnohé kláštery rozehnány a církevní jmění uloupeno), byli katolíci bez přetržení za-

¹ Bessières, tamže 24.

sypávání. Školství katolické zákonem tím pod-
řato. Jen válka předešla rozsáhlejšímu uskuteč-
nění tohoto zákona. A přece katolíci při všech
těch hrůzách vydržují si své katolické školy o-
becné pro 725.000 dětí, kdežto do škol státních
chodí 2,868.000 dětí, jak bylo zjištěno na letoší
březnové schůzi společnosti „Société générale
d'Education d'Enseignement“.¹ A jakou oběť
přinášejí, kdo na těchto školách vyučují! Ředi-
tel chlapecké školy v důležité osadě v Anjou
má denního platu 7 fr. 39 cent, asi našich 11
korun, z čehož má býti živ on, žena, stará matka
a několik dětí. Učitelka na jedné takové škole
má denně platu 1 fr. 60 cent., našich asi 2 Kč
30 h.² A nákupní cena naší koruny je ve Fran-
cii asi o polovici nižší než u nás! Jsou na jiných
školách placeni i lépe, ale uvádím to, aby se
vidělo, jak musí katolíci francouzští pro své škol-
ství — nač bych se bál to vysloviti? — trpěti
vleklé mučednictví, mučednictví tím hroznější,
čím déle trvá. A přes to ze 36.000 francouzských
obcí jen asi 6.000³ si může dopřáti této katolic-
ké školy, na niž od státu nelze dostati ani ha-

¹ Viz Bulletin této společnosti, 1925, str. 419 (květ-
nové číslo).

² Bessières, tamže 45.

³ Bessières, tamže 208.

léře. A jsou případy, že vzdor této bídě taková škola svobodná má žáků nadbytek, kdežto škola státní tam dostane od státu v bohaté míře vše, co si přeje, jen žáků nemá. Tak v jediném kraji Vendée 14 škol státních bylo r. 1922 bez jediného žáka, ale učitele tam stát platil, a r. 1920 ministr školství na dotaz oznámil, že mezi státními školami je 1.047 takových, že mají méně než 5 žáků, 2.522 od 5 do 9 žáků.¹

A při tom všem katolíci francouzští stále musí slyšeti hrozby, jako na př. profesora na Sorbonně Aularda: „Nebudeme míti jednotné školy, leč až všichni mladí Francouzi budou zasedati na tytéž lavice, to jest na lavice školy státní, jež jediná schopna, aby učila svobodě, aby smířila práva společnosti s právy otce rodiny.“²

Musí poslouchati hrozby ještě strašnější, na příkl. jednoho z velkých vůdců radikální strany M. Vallé: „Nepopřejeme přemoženým klidu, pokud budou míti ještě sílu třeba jen slovíčko promluvit.“³

Počet učitelů na katolických školách francouzských byl v r. 1912: 8.000, učitelek 25.000.⁴

¹ Viz Gibon, 220—223.

² Gibon, tamže 181.

³ Cituje Pernin v Zeifově sborníku, str. 260.

⁴ Pernin tamže 265.

K tomu však nutno doplniti, že vedle obecných škol si katolíci vydržují svobodné střední školy, v počtu 320. Jaké těžké finanční závazky jim ukládají tedy tyto střední školy!

*

University si francouzští katolíci vydržují: v Paříži, profesorů 102, posluchačů 1123 a 486 slečen v různých kursech, s fakultami bohosloveckou, filosofickou, právnickou a literatury; fakulty v Lille, bohoslovecká, filosofická, právnická, lékařská, pro literaturu, přírodovědecká, 115 profesorů a na 700 posluchačů, pak fakulty v Lyoně se 44 profesory a asi 500 posluchači, v Angers se 76 profesory a 391 posl., v Toulouse se 46 profesory a 106 posluchači.¹

*

I ve Francii biskupové bez bázně plní své těžké povinnosti ke škole. Když na př. na počátku tohoto roku ministerský předseda Herriot začal osudně sahati na katolický ráz školy v Alsasku a situace se začala povážlivě viklati, tu biskup štrasburský Ruch zasáhl neočekávaně svým pastýřským listem a směle hned na prvních řád-

¹ Monti J., Manuel International des Organisations Catholiques, Paris 1924, 297—306.

cích začal: „Zednářská lóže, nepatrná hrstka lidí, z nichž většina ani není katolíky, přísahala, že Vám vyrve vaše dítky a z nich nadělá volné myslitele. Školy, jež Vy chcete, se Vám ruší; školy, jich nechcete, jsou Vám vnucovány.

Zítřka tato škola bude neutrální, t. j. školou bez Boha, ne-li proti Bohu. Dnes jí říkají škola pro všechna vyznání. Odznaky katolické mizí; modlitba katolická mizí; knihy katolické mizí; katolický učitel mizí, nebo je odsouzen, aby nechal zmizeti svou víru; důsledně řeholnice musí zmizeti, protože jejich hábit není pro všechna vyznání.“¹ A tak pokračuje, ukazuje nezákonnost těchto výnosů státních, dává závazné pokyny katolíkům pro tuto těžkou chvíli, ale prohlašuje i tresty církevní, jimž by propadli rodiče, kteří by děti své přece do této odcírkveněné a odcírkvenující školy poslali.²

¹ Protest otištěn v Gibon, str. 210—211.

² Více viz Gibon F., *Où mène l'Ecole sans Dieu*, Paris⁴ 1925; Bessières A., *Pour la Justice Scolaire*, Paris 1921, Chabot Ch., *Les Droits de l'Enfant*, Paris 1922; stať o Francii od prof. R. Pernina v Zeifově sborníku str. 256—276; četné články o současné situaci v rozsáhlé *La Documentation Catholique*, Paris, a v *Les Dossiers de l'Action populaire*, Paris.

N Ě M E C K O

Před převratem ve školství, díky prozíravé po litice centra, nevedlo se katolíkům špatně. Obecná škola byla úředně prohlášena za školu náboženskou. Tak na př. r. 1911 v Prusku bylo ze 38.684 škol obecných 25.629 evangelických, 11.268 katolických, 219 židovských a 1.568 simultánních (pro různá náboženská vyznání). V Bavorsku bylo 1909-10 ze 7.665 škol 5.425 katolických, 1.967 protestantských, 83 židovských a 190 simultánních.¹

*

Po převratě začalo se do náboženského rázu na školách bít strašně. Pruským ministrem vyučování se stal dlouholetý bojovník protikřesťanský Adolf Hoffmann, který hned 29. listopadu 1918 vydal památný ministerský výnos, jímž škrtnutím pera zbavil školství v Prusku jeho náboženského rázu. Z výnosu vyjímám: „Postavení náboženství ve škole vedlo k řadě téměř všeobecně uznávaných zlořádů, jimž měla býti už dávno učiněna přítrž a jež odstraniti je

¹ Hafen W., Die Gemeinschaftschule, Düsseldorf, b. d., str. 1 v pozn.

čestnou povinností svobodného a socialistického státu . . . Co dnes nařizujeme, není ještě činem rozluky státu a církve, nýbrž činem prosté povinnosti k poctivosti a slušnosti a samozřejmého práva každého člověka na svobodu přesvědčení a svého náboženského vyznání . . . Jen zlá vůle mohla by viděti v takovém kroku, podniknutém ve jménu svobody náboženské a svobody svědomí, zlehčování náboženské svobody. Bezpodmínečná svoboda náboženského přesvědčení a projevu je svatým právem každého občana, i nezletilého. Nikdy do služeb náboženských vyznání nesmějí býti postaveny donucovací prostředky státní, tedy ani ne školní povinnost dítek a služební poměr učitelů . . . Kdo smýšlí s náboženstvím poctivě, kdo má důvěru v jeho vnitřní sílu, komu náboženství není pouhým morcenským prostředkem, v tom se musí vše bouřiti proti ponížení, jež se náboženství děje tím, že je žákům vnucováno . . . V tom smyslu nařizujeme pro všechny nám podléhající školy v republice pruské:

1. Modlitba ve škole před a po vyučování . . . se odstraňuje.

2. Je nepřípustno, aby škola ukládala žákům povinnost, účastňovati se bohoslužby a jiných náboženských úkonů.

3. Vyučování náboženství jest předmětem, v němž se nesmí zkoušeti.

4. Učitel není povinen . . . dozíрати na děti při bohoslužbě.

5. Žádný žák nesmí býti nucen, aby chodil do náboženství. Pro žáky pod 14 let rozhodují o této docházce rodiče . . ., pro žáky nad 14 let platí všeobecné předpisy o náboženské plnoletosti.

6. Je nepřípustno ukládati žákům při náboženském vyučování školním domácí práce pro školu, zvláště aby se učili z paměti katechismu, výrokům z bible a kostelním písním.“

*

Ministerský výnos byl vydán 29. listopadu. Ale hned v prosinci dostal pan ministr odpověď biskupů, důstojnou náměstků Kristových:

„V Kolíně 16./XII. 1918. Proti odkřesťanění školy, která je zmíněným výnosem . . . nařízena, biskupové pruští, plní smutku a pobouření, protestují hlasitě a slavnostně. Zvláště odsuzují *libovůli*, jež se ve výnosu jeví. Neboť jeho ustanovení odstraňují nejen zařízení jednotlivá, nýbrž převracejí základ školní výchovy, na němž dosavadní pruské plány učebné neochvějně trvaly. Ani opatření vydaná v nejhorších

houřích t. zv. kulturního boje nechovala se tak bezohledně k nejsvětějším právům a nárokům katolického lidu a církve.

Odsuzujeme dále účel výnosu, jenž očividně směřuje k tomu, aby křesťanskému lidu vnutil školu bez Boha jako jedinou formu všech veřejných vyučovacích ústavů.

Odsuzujeme výnos pro jeho následky, jež se nutně dostaví; neboť vede k nejtěžšímu znásilnění svědomí katolických rodičů, kteří chtějí své děti svěřiti jen škole v duchu křesťanském vedené a jen učitelům, jichž život a učení není v rozporu s tímto duchem.

Odsuzujeme konečně názor o úkolu školy, na němž výnos buduje, a trváme pevně na tom, že veřejná škola je povinna . . . vzdělávati celého člověka, tedy pěstiti i jeho náboženský život. K tomu však patří vedle náboženského vyučování také uskutečňování náboženství ve společné modlitbě, bohoslužbě a přijímání svatých svátostí. Vyloučiti náboženská cvičení ze školy znamená je znehodnocovati, a je to politování krok zpět ke školství, jež jednostranně pěstí rozum a nechá zakrňovati city a vůli.

Nikdy a nikdy si katolický lid nenechá líbiti, aby místo křesťanského náboženství katolického života z víry a projevování nábožen-

ství zaváděna byla mravouka bez síly, odtržená od Boha a Krista. — Jménem pruských biskupů: Felix kard. Hartmann, arcibiskup kolínský.“

Útočné úmysly nevěry narazily tedy na tvrdou lebku katolíků a biskupů německých. Výsledek? Již 8. ledna 1919 vydal revoluční ministr výnos nový, kterým se provádění výnosu z 29. listopadu zastavuje všude tam, kde by provádění naráželo na vážné obtíže. A 1. dubna p. ministr odvolal svůj divoký výnos vůbec.

*

Ale ovšem zápas o školu neustal. Říšská organizace učitelská, sdružující 140.000 učitelů, vedená radikály, jako je Tews, ta velikými organisovanými akcemi společnými i drobnou prací na jednotlivých osadách bila a bije se za odstranění náboženského vlivu ze školy. Revoluční vlády ve všech státech, hlavně v Sasku a Bavorsku, velikými sekerami osekávaly práva křesťanů ve školách větev za větví, a Volná myšlenka horečně pracovala kujíc žhavé železo: Buď teď, anebo nikdy. Ale katolíci nespali! Jejich výtečná organizace v Düsseldorfu „Organisation der Katholiken Deutschlands zur Verteidigung der christlichen Schule und Erzie-

hung“, založená kdysi pozdějším ministerským předsedou dr. Marxem, jako s vysoké věže pečlivě pozorovala, co se kde proti škole kutí, přijímala zprávy o nebezpečí z *nejrůznějších* míst, informovala poslance, radila se o protipatřeních, rozhazovala letáky a články, hýbala veřejným míněním. Pracovali čile i ostatní odpovědní činitelé.

*

Nebezpečí zátopy je sice dosud. Ale přesto situace je dnes již mnohem uklidněnější, než byla v prvních dobách po převratu. Celková bilance tedy dnes je: Nová ústava nařizuje v § 146 odstavec 2: „Na návrh těch, kdo jsou za výchovu odpovědni — tedy v převážné většině případů rodiče, buďte zřízeny v obcích školy jejich vyznání nebo jejich světového názoru. Na vůli těch, kdo jsou za výchovu odpovědni, je bráti zřetel, pokud je to jen možno.“ § 149: „Náboženské vyučování je řádným předmětem na školách vyjímajíc školy bez vyznání. Udíláno budiž v rámci školského zákonodárství, a to ve shodě se zásadami dotyčné náboženské obce, ale dozorčí právo státu nesmí býti zkráceno. Učiteli je ponecháno na vůli, chtě-li náboženství vyučovati a spolupůsobiti při církevn-

ních úkonech; účast (žáků) na náboženském vyučování a na církevních slavnostech a úkonech závisí na prohlášení těch, kdo určují výchovu žáka. Při vysokých školách theologické fakulty zůstávají.“ Náboženství se vyučuje na školách národních v prvním školním roce po 3 hodinách týdně, ve 2-8. školním roce po 4 hodinách týdně. Na gymnasiu ministerstvo vyslovoilo úmysl, že v některých třídách chce snížit počet náboženských hodin ze tří na dvě. Jak se proti tomu postavili katolíci!

Statisticky lze vyjádřiti situaci katolického školství v Německu takto: V Prusku bylo provedeno podrobné školské sčítání v listopadu 1921. Dle toho všech národních škol v Prusku bylo 33.281. Z těch bylo evangelických 23.159 (69.59⁰/₀), katolických 8.638 (25.95⁰/₀), židovských 159 (0.46⁰/₀), paritních 1331 (4.00⁰/₀). Katolických žáků bylo 1,975.625 (33.71⁰/₀). Do veřejných obecných škol chodilo 1,953.214 žáků katolických a z těch 1,802.873, t. j. 92.3⁰/₀ do katolických náboženských škol. Veřejných středních škol v Prusku bylo r. 1921 evangelických 299, katolických 60, paritních 60, pak 237 bez vysloveného náboženského rázu. Soukromých škol středních bylo evangelických 322, katolických 112, paritních 34, židovských 6,

dále 251 bez určitého náboženského rázu, ale s náboženským vyučováním, 8 bez něho. Katolíti studenti tvořili ve středoškolském žactvu jen 18.25%.

V Bavorsku dle sčítání v dubnu 1922 je bavorských národních škol 7449, a z nich katolických náboženských škol 5233 (70.2%), evangelických 1943 (26.1%), izraelských 57 (0.8%), simultánních 216 (2.9%). Katolíci tvoří v celkovém počtu obyvatelstva 69.9%.¹

*

Školský program svůj vyjádřili katolíci němečtí na svém sjezdu v Hannoveru 1924. Tam vyslovili požadavky:

„1. Nesmí býti vyloučen žádný z výchovných činitelů, ani rodiče ani církve ani stát. Musí býti nalezena zákonná forma pro spolupráci. Žádáme tedy, aby právo státu nebylo přepínáno měrou, jež by zkracovala přirozená práva rodičů a práva církve. Státního školského monopolu neuznáme nikdy. Ne rozluka církve a školy, nýbrž přátelská spolupráce! Soukromé škole musí býti zajištěna možnost bytí a rozvoje.

¹ Tato statistická data vyňata jsou z Krose-Sauren, Kirchliches Handbuch für das katholische Deutschland, XII, Freiburg i. B. 1925, 391-407.

2. Náboženské vyučování pro katolické školy se musí udíleti dle zásad katolické církve, jejím jménem a pod jejím dozorem.

3. Výchovná činnost školy musí býti pojímána jako jednotka a nutno ji bráti v celku. Všecky vyučovací předměty musí býti postaveny do služeb tohoto výchovného úkolu. Je povrchností označovati jednotlivé učebné předměty jako bezvýznamné pro charakter školy. Škola pro katolické děti musí veškerou svou podstatou dýchatí dechem katolickým. Jen tak se zachová duchovní společnost mezi otcovským domem a školou v zájmu výchovy.

4. Katoličtí rodiče vyslovují katolickým učitelům a učitelkám za jejich věrnou spolupráci svůj nejvřelejší dík. Tvoří s nimi jednotu v požadavku: Jen věrné katolické učitele katolickým školám. Považují tedy za bezpodmínečně nutno, aby při úpravě učitelského vzdělání se přihlíželo k potřebám náboženské školy.“¹

¹ Další informace viz ve velmi dobré publikaci *Rechtslage des katholischen Religionsunterrichtes in Preussen*, Düsseldorf, 1923, s bohatými doklady. Scharnagl A., *Die Schulpolitik in Bayern nach der Revolution*, M. Gladbach 1924. Marx (býv. min. předseda), *Das Reichsgesetz über die religiöse Kindererziehung*, Düsseldorf 1924. Günther A., *Der Kampf um die Konfessionsschule in Sachsen*, Düsseldorf b. d. Mausbach J., *Die Kulturpolitik des*

ČECHOSLOVENSKO

Do škol národních, vyloženě katolických, dochází v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jen nepatrný zlomek katolických dětí. Jak veliký, nelze bohužel z dosavadních statistik úředních přesně zjistiti. Avšak přibližně lze stanovit, jak mizivý je to zlomek. Dle stavu dne 31. prosince 1922 je v těchto třech zemích všech škol občanských 1488, obecných 9773. Z těch je škol soukromých občanských 51, obecných 136.¹ Tyto školy soukromé nejsou samé školy klášterní a vůbec náboženské. Ale i *kdyby* byly, pak by soukromé náboženské školy občanské tvořily 3·4 % všech škol občanských, soukromé školy obecné 1·5 % všech škol obecných.

Zentrums, M. Gladbach 1921. Dále četné letáky a jiné publikace, jež vydává „Organisation der Katholiken in Deutschland zur Verteidigung und Förderung der christlichen Schule und Erziehung“, centrála v Düsseldorfě. Velmi dobrá je Briefle Th., Vorträge über die Schulfrage, Wiesbaden 1923 a pak ke školství se vztahující partie v Krose A., Sauren J., Kirchliches Handbuch für das katholische Deutschland, Bd. XII., Freiburg i. B., 1925, str. 96-148, 275-279, 391-407.

¹ Školy v republice československé (Čsl. statistika sv. 14), díl II., Praha 1925, str. 478.

Na Slovensku jsou poměry docela jiné. Tam je státních ľudových škol 824, to jest 23·7 ‰, obecních 102, tedy 2·9 ‰ římskokatolických 1.563, t. j. 44·9 ‰, řeckokatolických 212, to jest 6·1 ‰, evangelických vyznání augsburského 471, t. j. 13·5 ‰, reformovaného 214, t. j. 6·1 ‰, židovských 75, t. j. 2·1 ‰, soukromých 24, t. j. 0·7 ‰. — Na Podkarpatské Rusi je ľudových škol římskokatolických 34, t. j. 6·6 ‰, řeckokatolických 178, to jest 34·4 ‰.¹ Ovšem jak se osud těchto katolických škol na Slovensku při jejich finanční ubohosti vytváří, nelze ještě dobře předvídati.² Ale pronás katolíky platí: „Drž, co máš.“

Pevnost katolíků ve školství středním vysvitne z této skutečnosti: V republice je dle stavu šk. r. 1922 (3.264 gymnasií, reálek, reálných gymnasiím nehledě ke gymnasiím a lyceím dívčím) a 86.211 žáků. Z těchto ústavů jsou katolické 3 se 700 žáky. Čili tyto katolické ústavy tvoří mezi ostatními gymnasií a reálkami 1·1 ‰, jich žactvo mezi ostatním žactvem 0·8 ‰.³

¹ Tamže str. 3*.

² Viz řadu článků dr. P. Berkeš, Obrana našich katolických ľudových škôl v „Duchovny pastier“, Trnava (čl. uveřejňovány od r. 1923).

³ Školy v republice československé (Čsl. statistika svazek 24). Díl II., Praha 1925, str. 50.

Žactvo je tedy odkázáno na školy veřejné. A zde počíná bolest. Učitelstvo v náboženském ohledu se postavilo na stanovisko takové, že katolíci k nim v ohledu náboženském nemohou míti žádné důvěry.

Uvádím suchá data dle úředních pramenů. V Čechách tvoří katolíci dle sčítání v r. 1921 78·2 %, lidé bez vyznání 9·8 %; však mezi českými učiteli na občanských školách bylo roku 1921 katolíků jen 49·6 % (1808), kdežto bez vyznání jich bylo 35·5 %, to jest 1.292. — Na školách obecných bylo mezi českými učiteli katolíků 54·6 % (6.832), bez vyznání 29·4 % (3.679). — Na Moravě tvoří katolíci 90·9 %, bez vyznání 1·8 %; mezi učiteli českými na občanských školách je katolíků jen 61·7 %, bez vyznání 27·0 % (420), obec. katol. 71·6 %, bez vyznání 16·2 % (1074). Ve Slezsku katolíků 83·9 %, bez vyznání 1·4 %; mezi českými učiteli občanských škol katolíků 54·7 %, bez vyznání 34·4 %, škol obecných katolíků 70·5 %, bez vyznání 18·4 %. Na Slovensku je katolíků celkem 70·9 %, bez vyznání 0·2 %; mezi českými učiteli škol občanských katolíků 61·8 %, bez vyznání 22·6 %, na obecných školách katolíků 72·6 %, bez vyznání 1·3 %. Průměr v celé ČSR. katolíků 80·2 %, bez vyznání 5·3 %, mezi

českými učiteli škol občanských katolíků 54·1 % (3266), bez vyznání 32·0 % (1.929), škol obecných katolíků 63·0 % (15.340), bez vyznání 20·5 % (4999).¹

Jaké stanovisko ke katolicismu ovládá učitelstvo, je jasně vyjádřeno v resoluci přijaté na valné hromadě delegátů jednot Zemského Ústředního spolku jednot učitelských, konané 30. listopadu roku 1923 v Praze: „Valná hromada ZÚSJU. v Čechách . . . prohlašuje, že 10.000 učitelů a učitelek, příslušníků ZÚS, staví se dobrovolně a s nadšením do služeb vědeckého a mravního pokroku . . . Chce toto učitelstvo pracovati ve škole i mimo školu pro velikou pokrokovou koncentraci rozumovou a citovou, tak, aby pro demokracii a republiku byla zajištěna pokroková většina národa, jejímiž vůdčími ideami budou: Provedení úplné odluky církví od státu, šíření a hájení vzdělanosti a pronikavé sociální zákonodárství . . . Vyhlašujeme rozhodný boj těm, kdož zneužívají náboženství k účelům

¹ Data vyňata ze zmíněného sv. 14 Čsl. statistiky (školy národní) str. 9* a o náboženském vyznání obyvatelstva vůbec ze Statistické příručky republiky československé, II., vyd. Státní úřad statist., Praha 1925, str. 379. Příručka bohužel uvádí náboženský poměr jen pro celé země, nikoliv však i pro národnostní skupiny v zemích.

politickým. Klerikalism a především římský klerikalism toť náš největší nepřítel Proti klerikalismu a lžináboženství budeme lidu vštepovati vyšší a ušlechtilejší názor náboženský a etický v duchu slavné české reformace, Husitství nebylo dokončeno. Budeme pracovat, aby dokončen byl mravní i rozumový přerod národa nyní, ve svobodném státě, na základě husitských a bratrských ideí. Škola nemá dnes potřebného klidu k úspěšné práci pedagogické a didaktické, poněvadž je stálým jevištěm prudkého konfliktu myšlenkového a citového. Poznatky reální a duchovní, jež skýtá škola v souhlase s výsledky vědeckého badání a které tvoří základ k vybudování názoru životního a světového v pozdějším věku, ocitají se nutně v rozporu s nevědeckými a přímo protivědeckými názory církevními. Jest proto naléhavým příkazem úspěšné a zdárné výchovy, aby byla provedena bezodkladně úplná rozluka církví od školy. Demokratická republika stojí a padá s demokratickou a laickou školou.“¹

*

Jsou arci lidé, kteří jsou tak slepí, tak hluchí, že nechtějí o tom ani slyšeti, že by dnešní stav

¹ Citováno dle Lidových listů z 5. července 1925.

ve školství u nás byl pro katolíka nesnesitelným. Když tedy tito lidé nechtějí věřiti katolickým učitelům a katolickým katechetům, z nichž ne-
jeden denně prodělává trýzeň mučedníka ve škole, těm ať otevře oči řeč *dr. Kramáře*, v srpnu v Berouně na sjezdu národní demokracie pro-
slovená. Pravil mezi jiným: „A čeho vlastně do-
sáhneme rozlukou? Malým školským zákonem
zbavili jsme školy náboženského rázu, kříže jsme
vyházeli místy ze škol . . . ŠKOLY JSOU TE-
DY BEZKONFESIJNÍ.“¹

*

Kdyby byly jen bezkonfesijní! Není však
řada škol a tříd, V NICHŽ DUCH JE VY-
SLOVENĚ PROTIKATOLICKÝ?

*

Má však býti ještě hůře. *Návrh ministerstvu
školství na rozluku církve a státu s povolaných
míst předložený* obsahuje o školství tyto zásady:
„Co do školy jest přísným důsledkem rozluky,
že veškeré vyučování je podřízeno doзору a ve-
dení státu. Návštěva národních škol jest povin-
na a vyučování v nich jest bezkonfesní, pročez
náboženství není vyučovacím předmětem a za-

¹ Cituji dle Lidových listů z 11. srpna 1925.

vádí se všeobecná občanská nauka a etika (výchova).

Proto není školních symbolů konfesních.

Zřízení a udržování škol ryze konfesních jest vyloučeno. Posavadní takové školy se ruší nebo přeměňují ve školy veřejné.

Vyučování náboženství mimo školu jest věcí církevní. Rodiče rozhodují o tom, má-li býti dítě soukromě vyučováno v náboženství čili nic. Církev obstarává toto soukromé vyučování náboženství v místnostech k tomu vhodných, kde jich není, lze k tomu propůjčiti školní místnosti mimo dobu povinného vyučování.

Předpisy o státním dozoru nad soukromým vyučováním vůbec budou platit také pro toto vyučování náboženství.

Účastenství na náboženských úkonech řídí se týmiž zásadami jako vyučování náboženství samo.

.. S rozlukou nedá se spojití, aby theologické fakulty v nynějším způsobu byly součástmi vysokých škol státních.“¹

V tom smyslu také návrh zákona o reformě střední školy, vypracovaný v ministerstvu školství², v § 10, kde se vypočítávají nauky, jinnž

¹ Dle textu v Lidových listech 16. června 1925.

² Návrh zákona o reformě střední školy. Elaborát pra-

se budoucně má na střední škole vyučovati, již náboženství neuvádí, nýbrž občanskou nauku. A v důvodové zprávě str. 58 se praví: „Mravní výchova musí býti založena na určitém principu, společném všem vrstvám společenským i všem vyznáním; je to mravní názor, na němž je vybudováno zákonodárství státu a mravní názory všeobecně uznávané.“ Tedy zase ta neutralita, příznačná pro státní školství francouzské. — Zřizování škol soukromých středních dle § 45 je odvislé od rozhodnutí ministerstva školství, které však může je povoliti jen, a) běží-li o pozoruhodný typ pokusný, b) výjimečně z jiných závažných důvodů, je-li potřeba takové školy řádně prokázána. Tedy: výjimečně, jestliže vůbec.

covní komise při poradním sboru pro školskou reformu, zřízeném při ministerstvu školství a národní osvěty v Praze b. d. (asi 1925).

K NAŠEMU PROGRAMU

Nutno burcovati svědomí lidu, aby si uvědomoval, že náboženská výchova vůbec je *primum necessarium* ve výchově.

2. Nutno rozbíjeti bezmeznou, hádankovitou bezstarostnost u veliké většiny katolíků vůči náboženským nedostatkům dnešního školství. Pastýřský list čsl. biskupů z listop. 1922 musí býti vytažen z farních archivův a jeho směrnice opět a opět projednávány na půdě zákona, ale s veškerým důrazem, na kazatelně, v tisku, v přednáškách spolkových, v soukromém styku. Upozorňuji aspoň na tuto část pastýřského listu: „Nebudou-li katoličtí rodičové dosti bdělými, přenechá se nezřízené agitaci učitelstva, v celku již z předválečné výchovy křesťanské víře nepřátelského, aby dítky i katolických rodičů převedli do tábora nevěry cestou „občanské nauky“, s níž budou spojovati výchovu bez víry na základě t. zv. „vědy“ materialistické čili mravouky laické, vskutku bezbožecké.

Svatou povinností katolických rodičů, která je zavazuje pod těžkým hříchem, z něhož by jim jednou bylo odpovídati před věčným Soudcem, jest, opatřiti svým dítkám školní výchovu

na základě věrouky a mravouky křesťansko-katolické.

Úplně se cíle křesťanské výchovy mládeže dosáhne jediné školou konfesíonelní, v níž katoličtí učitelé nejen podle jména, nýbrž i podle života vyučují a vychovávají. Tento požadavek převeliké většiny katolických občanů v republice je plně odůvodněn svobodou jejich náboženství a svědomí, která je samou ústavou zaručena. Státní monopol beznáboženské školy a nucená její návštěva žáky všech vyznání, tuto svobodu znásilňuje a ruší.“

*

3. Protože taková systematická velkorysá práce nemůže se uskutečnit, leda je-li soustavně zorganizována, navrhuji, aby se při Matici cyrilometodějské po vzoru düsseldorfské školské organizace vytvořil odbor, který by v sobě soustředil lidi zájímající se o náboženskou stránku školy, a aby tento odbor ostržím okem sledoval veškeré hnutí pro odkřesťanění školy u nás, aby byl poradním sborem pro politiky, aby prováděl práci uvědomovací a propagační. Navrhuji dále, aby za tím účelem MCM vstoupila ve styk s tímto spolkem a opatřila si podrobné informace všech jeho odborů, z nichž jmenuji

odbory pro školskou politiku, školské právo, pro náboženské vyučování, pro otázky učitel-
ské a j.

4. Navrhuji, aby odbor takto vybudovaný nabídl své služby všem pánům biskupům, a aby je požádal, aby i zkušenosti z jejich obvodů byly sdělovány odboru. Aby dále tu pracoval v živé dohodě s jinými korporacemi, jež mají za úkol chrániti křesťanskou výchovu u nás. Tuto centrální organizaci považuji za nezbytnou z toho důvodu, že školská práce protináboženská je organisována celostátně, takže obrana proti ní vedená pouze místně neb krajově by nutně selhala.

*

5. Budiž všemi prostředky, mravními i hmotnými podporováno školství katolické již existující, ať se již jedná o roztroušené klášterní školy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, ať již o rozvětvené školství obecné na Slovensku. Zvláště chudičkým klášterům, vydržujícím školy, ať neodpírají katolíci podpory.

6. Poněvadž ihned není možno, abychom dosáhli státem vydržovaného školství, podporujeme salesiány, školské bratry, juvenáty, kongregace různých sester školských, aby mohly nechat studovati co největší počet kandidátů

a kandidátek, aby měli dosti odborně vyškolených sil, jež by mohly učit na náboženských školách, aby tak těchto škol přibývalo aspoň pohenáhu.

*

7. A při všem tom stále patřme vzhůru k tomu školskému cíli, k němuž dospěti je u nás těžko, velmi těžko: svobodná katolická státem placená škola a zřizovaná v takovém počtu, aby nám lehkomyslně ani jediné katolické dítě se neztratilo. 92 procent katolických dětí v Prusku chodí do škol katolických, z veřejných prostředků vydržovaných: Co je možno dosáhnouti katolíkům v Německu, Holandsku, Belgii, Anglii, Spojených státech, proč by to bylo nemožným, BUDEME-LI PROMYŠLENĚ PRACOVATI, nám!

O B S A H

Úvod	7
Nizozemsko	9
Švýcarsko	12
Belgie	17
Anglie	25
Spojené státy severoamerické	30
Francie	39
Německo	48
Čechoslovensko	57
K našemu programu	65

PRÁCE A OBĚTI
PRO KATOLICKOU ŠKOLU
JINDE A U NÁS

Napsal

dr. Bedřich Vašek

Vytiskla

Arcibiskupská knih- a kamenotiskárna

v Olomouci

Nákladem

Matice cyrilometodějské

v Olomouci